

ЛУЧА

КЊИЖЕВНИ ЛИСТ

ДРУШТВА

„ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ“

ГОДИНА III СВЕЌКА V

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК :

Проф. ЛАЗАР Т. ПЕРОВИЋ.

ЦЕТИЊЕ,

КЊ. ЦРНОГ. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

1897.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Н А Д Н У М О Р А .

Једно вече — баш је сунце село
И последњи гасну му се зрак —
Тихи зефир нишао је лисје,
Кроз ноћ нему и пустошни мрак...

Нигде трага да се живот чује,
Све се скрило под копреном сна —
Али момче, једно смело момче,
За спокојство неће ни да зна;

Њега жеље спохи нагон гони...
Срце му је обукао плам —
Русе косе виси му Елахорде
— Кроз ноћ нему гутао је сам...

Иде... стане... па ослушне ма́ло,
Нога клецне... застане му гред;
„Ено знака!“ — прошапута тихо,
А далеко упр'о је глед:

„Шта то чујем... нека песма
И тамбуре ситан глас;
Ту је гозба, смех и шала,
— Ал и срећи мојој спас!“
Тако рече смело момче
И убрза корак свој...
Љубав га је вукла тамо,
Где се чуо смех и пој. —
И ту стаде, — у крај двора
Где још не би гозби крај,

— Блештали су двори златом,
 К'о јутрење зоре сјај.
 „Ох ње нема!... Да-л' је варка;
 Ил' то беше значак њен?“ —
 Тако збори сетно момче,
 А лице му смрти сен.
 Бог нека ти зато плати
 За превару срца мог,
 Ја те љубљах целим жаром
 Ојађеног срца свог.
 Ал ти не знаш шта је љубав,
 И очајног срца глас,
 Па нек и мом бедном жићу
 Једном дође смртни час.

— — — — —
 На груди му паде терет
 И проби га хладан зној —
 Па потрже мача општра,
 Да одузме живот свој;
 Ал се трже из заноса
 — Ко да виде неку сен:
 „Ох опрости!...“ Он се прѣну,
 Познао је гласак њен;
 Па је стеже тако мило,
 Обгрливши руком пѣс;
 И подиже очи небу:
 „Бог нек срећи води нас!...“

*

Звездице су трепериле...
 Светлио је месец пун...
 По пучини тихог мора,
 Бродило је лаки чун...
 Ал' у двору властелина,
 Умук'о је смех и клик;
 Кроз одаје јури краљу,

К'о смрт страшна блед му лик.
 „Зар превара?“ — збори краљу,
 А поглед му к'о ноћ мрк:
 „Смрт невери!... За срамоту
 Искусиће пехар грк!...“

*

Светли месец са звездама
 Губио је бледи сјај,
 Облаци се нанизали
 И летели у бескрај...
 С натуштеног неба муње
 Парале су облак густ...
 И с громава силна пљеска,
 Многи дуб је ост'о пуст.
 Ал' краљ не зна за страхоту,
 Ни за живот, ни за гром,
 Гондола му пара вале
 И он хита циљу свом.
 „Хај, још мало!“ збори краљу,
 А гњевом му кишти груд;
 И што ближе све му више
 Хладно срце стеже студ.
 И још један тренут само,
 Па да нађе души мир,
 И још тренут, па до зоре
 Да настави свечан пир;
 Ал' гле чуда! — шта то виде?
 Ил' га вара ока вид:
 Место среће и утехе,
 Зар још већи срам и стид?! —
 Загрљене две љубави
 У дубину морска дна,
 Ту нађоше мир и спокој,
 Својој души вечна сна.

САН И ЊЕГОВ ЗНАЧАЈ ПО ОРГАНИЗАМ

(хигијена сна)

превео **Јово Кујачић.**

III.

СРЕСТВА ПРОТИВ НЕСАНИЦЕ.

(Свршетак.)

Ако се мало час указани облик несанице проузрокује чисто спољашњијем узроцима — врстом занимања, која се изазива прекомјернијем раздражењем мозга — и треба за лијечење прије свега промјену спољашњих прилика, то упоредо с тијем треба обратити пажњу и на друге врсте несанице, које зависе од унутрашњих узрока. Националнијем стањем нашег уображења; овако стање обично се срђа код тешкијех облика нервозности, које се појављују при срђи, у жена, и при ипохондрији.

CRNOJEVIĆ

Преуморено стање мозга код извјеснијех наклоности нервним болестима често даје повода томе, да уображена болијест лако пријеђе у праву. Ако склони нервозности човјек, који с особитом пажњом прати свако питање, које се тиче његова тијела, чита специјалне медицинске књиге, које он и не разумије, или ако дозна, да његов какав рођак или други познаник страда од какве год болести, то он и сам почне уображавати, да и сам страда од исте болести.

Све су његове мисли скупљене у томе случају у једну, тако рећи, тачку — тражи јадник све нове и нове знаке своје уображене болести; најпослије организам, који се уопће, као што је познато, лако привикава новим условима, привикне се напријед споменутом стању и тако подржава измијењени и болесни правац уображења. Централни орган, откуда излазе све преставе, постаје куд и камо осјетљивији према сваком раздражају — згодна прилика, која рађа несаницу, која опет у таким приликама необично слаби организам; ето тако с почетка само уображено страдање прелази у праву болест.

И овдје је потребно прије свега уклонити главни узрок. Оваквијем људима нема ништа опасније од љености, јер она не само што смета појави мишићног продукта умора, који имају, као што смо видјели, тако велики значај, него приморава така лица на различна размишљања о својој болести, због чега се посљедња само јаче развија. Лако физичко вјежбање јавља се у оваком случају најбољим средством. Радња у башти, јахање на коњу, клизање, возња, гдје човек треба сам да весла, једном ријечи свако занимање, које одвећ не вапреже тијело и ум; али све ово захтијева мању или већу пажњу. Ово је занимање особито онда корисно, ако се прекида потребнијем одмором.

Али при томе никад се не треба много напрезати; најбоље је, кад осјетити, да си се почео умарати, оставити радњу. Опит показује, да кријепки сан најприје наступи, кад је човек лако уморан; ток међу тијем тешки умор изазива ново раздражење мозга.

Мора се примјетити, да шетња, коју смо ми препоручили код свију других облика несанице, у овом случају чини неку штету, ако је само не прате друга, достојна пажње занимања, јер више споменути несаници и нехотице се користе својом шетњом, да се потпуно могу одавати љубљенијем размишљањима о својој болести.

Овдје главно старање мора бити направљено на то, да очврсне вољу болесника, без чега се не може ни замислити излјечење. Зато треба болесника убјеђивати и разумијевати и тијем повратити донекле у њему нормални правац уображења и пређашњу силу воље. Само у таквијем приликама може се наново довести у нормално стање болесна нервна система и мускулатура.

Треба имати пред очима, да у свијем сличнијем случајевима битност се болеси састоји у наопаком уображењу. Према томе сва средства, која раде у другим случајевима, овдје не приводе никаквим резултатима, ако се набрзо не да други правац свијем преставама дотичног болесника, а мислима и осјећајима његовим други садржај. Према томе успјех лијечења зависи овдје од тога утјецаја, који је треће здраво лице, боље рећи, лекар у стању учинити на вољу болеснога.

Има, као што је познато, много људи — међу њима се сретa и лекара, — који у опће не признају лијечења без употребе лекова, као н. пр. лијечење путем чисто психичког утјецаја. За све оваке скептике ми ћемо нарочито привести овдје

мњење једног од знаменитијех учењака, специјалисте нервнијех болести, Бреславског проф. Розенбаха, мњење, које је изречено поводом оваког способног лијечења, које сам ја примјењивао на болесницима. „Оваки болесници, вели он, у самој су ствари здрави, док могу контролисати своје мисли и односити се с пуним повјерењем прописима љекаревијем и његовом начину лијечења; друга је ствар с онијем, који су збиља болесни и узрок болести у којих се крије не у психичној, него у физичној сфери, у пониженој енергији њиховијех болеснијех органа, који за то и не могу функционирати као што треба; за њих је психични утјецај љекарев слаб, без обзира на њихов оптимистички карактер престава и на њихову челичну вољу.“

„Али болести, — вели Розенбах на другом мјесту, — које се изражавају у растројству уображења, или битно зависе од утјецаја уображења, могу се лијечити само психичким утјецајем; оруђе, које је задало рану, служи у оваком случају и за лијечење. А љековита средства, која утјечу на измјену материје, произведе на тијелу прави, непосредни химијски ефект, одликују се тијем, што она не требају никаквог мијешања са стране болесника, при испуњавању своје задаће и против воље посљедњег.“

„Међу тијем болести, које зависе од растројеног уображења, могу се само тада излијечити, ако болесник сам сопственом иницијативом учествује у лијечењу, или ако даје, по изгледу, пасивни, но у самој ствари активни правац своје уображењу под утјецајем другога лица; ствар је у томе, што овдје главна улога остаје болеснику, јер он једино може непосредно утјецати на своје мисли и поступке.“

Завршујући свој суд о тијем облицима несанице, који требају особитог лијечења, морамо се још у кратко дотаћи питања, које заслужује пажњу и код нормалног стања организма. Овдје прије свега мора се имати на памет мјесто, у коме се ми обично предајемо у наручја божанственоме сну, а то је нашу спаваћу собу.

Најелементарнија правила хигијене захтијевају, да кућа свака има особите собе за кухињу и спавање; али уз то, свакако је потребно, да је спаваћа соба удобнија, пространија, једном ријечи, хигијенски уређена у сваком погледу.

На жалост, већина фамилија најмању бригу води о својим спаваћим собама, и обично је гурну, тако да се изразимо, у какав мрачни угао. Многи се држе тога мишљења, да само оне собе, које су доступне туђему оку, треба да су свијетле

и удешене; а за спавање, како мало час рекосмо, изабира се обично најгора соба и тамо, гдје нико не улази, па чак је туркају за какву преграду, како се обично свуда данас практикује.

Ко је на прошлијем страницама успио видјети, да за вријеме сна организам успоставља своју равнотежу, која је нарушена радом у току дана, за тога ће, разумије се, бити јасна неоснованост овакога мишљења.

С хигијенске тачке гледишта спаваћа соба мора прије свега бити свијетла, јер је ваздух под утјецајем сунчанијех зракова куд и камо чистији, те с тога и здравији за наше органе за дисање, него у собама, гдје никад сунчани зраци не пролазе. Па како за вријеме сна ми морамо употребљавати удахнути ваздух, на удаљавање продукта умора, који парализују нашу радњу, то се морамо побринути путем пажљивог провјетривања спаваће собе пред спавањем, да се спаваћа соба напуни чистим ваздухом.

Само се по себи разумије, да у једној соби не смије спавати премного људи, јер у таком случају ваздух се брзо истроши, па се онда удлише тај сами ваздух, који је већ једном био утилизирап нашим организмом. У једној соби може спавати максимум толико лица, да на свако одрасло дође најмање по 24 кубична метра, а на свако дјете, млађе од 10 година не мање 12 куб. мет. ваздуха.

Овдје је израчунавање просто и лако. Да се добије обим ваздуха дотичне собе треба помножити дужину, ширином и висином посљедње; нађени на овај начин продукт биће кубична садржина ваздуха у соби. Овај број треба подијелити на 24 и 12, па ћемо дознати, колико може у соби спавати одраслих, а колико дјеце.

Узмимо за примјер собу 3 метра високу, 4 метра широку и 6 метара дугачку, једном ријечи собу средње величине; по нашем рачунању, добије се, да она садржи $3 \times 4 \times 6 = 72$ куб. метра; у овакој соби, ако она уопће задовољава хигијенским захтјевима могу спавати три одрасла лица или 6 дјеце млађе од 10 година, или 2 дјеце и 2 одрасло.

Овдје треба обратити особиту пажњу на то, да се по сваки начин треба отказати од грдне и прегрдне навике, која се готово свуда увукла, читати дуго лежећи прије спавања у кревету, јер упоредо с раздражењем мозга, које овдје има мјеста, приноси велику штету и лампа, која је у оваком случају потребна, и која за вријеме горења троши тај исти кисеоник

из ваздуха, који је потребан нама за дисање. Исто је тако шткодљив и газ, а само електрично освјетљење чини изузетак у овоме. На овај начин, лампа, која дуго гори у соби, квари ваздух и већ због тога једнога не треба је тамо употребљавати.

Постеља не смије бити сувише топла и мора бити доста пространа, да се човјек може слободно са свијем својим удовима раширити, међу тијем за млађе треба да је, по могућности, тврђа и сертија.

Перине, које се сретају свуда по селима, морају бити сасвијем из употребе избачене. Што се тиче покривача, то се он мора удесити према добу године, и најбоље је, по могућности, изабирати увијек што лакше. Свако тијесно одијело, које смета дихању и крвотоку, мора се пред спавањем скинути. Даље, у интересу овога треба поставити кревет тако, да свјетлост пада на тијело паралелно од стране главе, другијем ријечима, да изглавље буде прозору окренуто, а ноге — противној страни његовој.

Упоредо с овим опште-потребнијем правилима хигијене, да се постигне кријепки сан, постоји још цијели ред специјалнијех и кориснијех средстава, од којих нека заслужују овдје пажњу.

Може се, **С. Р. И. Е. С. В. Д. И. К. Р. А. Д. Р. Д. И. А. Ј.** мозга, који смета сну, донекле ослабити, концентришући и изједначају суму тјелесних сила на какавгод други пункт нашег организма и тијем начином одузимајући од мозга силу, од које зависи његово раздражено стање.

Овијем се особито и објашњава велики значај у сваком случају ножних бања, које се састоје или из чисте воде, или из воде, помијешане с немногом слачице.

Исто тако утјече и чаша студене воде, или раствор каквоггод шипућег прашка, разумије се и овдје према стању тијела дотичног субјекта. На исти начин изазива сан обична топла бања; даље је веома корисно прати се ладном водом, отирање мокрим ладним крпама или завијање у мокре ладне чаршфе. Овдје се, ипак, мора обратити пажња на ту, у неколико чудновату појаву, да ладна отирања, и ако веома често изазивају потпуно регуларно дубоки сан, каткад изазивају баш обратну појаву и уопће рађају врло непријатне последица; у таком случају могу се препоручити топле бање, а ако и оне непријатно утјечу, то се морају замијенити ладнијем (бањама). Помоћу свију овијех средстава изазива се раздражење у дијеловима тијела, који су далеко од мозга, раздражење, које изазива прилив крви у те

дијелове, као н. пр. у кожу, а уједно с тијем, разумије се, убитак њезин у мозгу, што има својом посљедицом ослабљење раздраженог стања.

Полазећи с тога гледишта може се сигурно установити, да у сличним случајевима треба давати таква средства, која би утјецала на организам, изазивајући сан, као и продукти умора. Ствар је у томе, што се химијски састав мишићнијех продукта умора само дјеломице, а можданијех сасвијем нимало не зна. Тако, у првом случају без сумње, а у другом може бити врло велики значај има тако звана млијечна кисјелина. И збиља, већ један или два тањира обичне кисјелице, кад се поједу у вече, изазивају у неких лица брже дубоки сан; други ово постижу, кад се напију добро сурутке. Исто тако утјече и обично млијеко у већој или мањој мјери.

Ко жели узимати саму млијечну кисјелину, тај, разумије се, мора се обратити за помоћ специјалисте из те струке. У овакијем приликама најбоље се обратити апотекару и наручити му млијечну кисјелину, помијешану с лијепом количином шећерне воде; овака смјеса преставља потпуно здраву „лимунаду“, која је способна изазвати сан и која у осуству других раздражаја лако изазива умор.

Најпослије може се, без икаквијех утјецаја на тијело, изазивати сан тијем, што мирно своју пажњу само једнијем раздражајем. Ово се потврђује, разумије се, са знатом чињеницом, што млинар не само задријемље, без обзира на то, што млин меље и чакетало чакиће, него се и пробуди, чим се овај мало заустави и чакетало престане.

Ако дотично лице, лежећи у мирној соби на удобном кревету, при свјетлости, која јако не утјече на мозак, скупи сву своју пажњу само на то, да му је заспати, то, пошто уклони сваки други раздражај, продукти умора почну јаче покаизвати своју моћ у организму. Неки, држећи горе споменуте чињенице, изазивају сан и тијем, што фиксирају поглед у какву одређену тачку, — и овдје наступа умор, ако су уклоњени сви други, разумије се, раздражаји.

Таки се резултат постиже, ако је дотична тачка и уображена. Ако се уза све оваке услове затворе одма очи, то наступа врло често дуги и јаки сан.

На овај се начин може, што је било познато још филозофима прошлог столећа, заглушити и доста тешка болест. Сваки, који н. пр. при погледу на зубног љекара или његова клијешта осјећа олакшицу своје зубне болијести, осјећа на себи утјецај

тих самих услова, у каквијем се налази човјек, који је обратио сву своју пажњу на одређену тачку: у једном и другом случају слаби се раздражај мозга и тако се изазива сан.

На завршетку можемо још препоручити, као безопасно и снотворно средство једну врсту електризирања — галванизирање, које се увијек мора испитати, прије него се приђе наркотичким средствима. Кад се ово правилно примијени, често даје у резултату крпки сан. Примјена оваквога средства, да како, увијек мора бити под надзором љекаревијем.

Овијем можемо завршити своја расуђивања. Ко их буде пажљиво пратио, тај ће, без сумње, често моћи помоћи сачувати свој организам од болести, а често и уклонити је (болест); при томе ће увијек моћи знати, кад је његово сопствено знање слабо, те требајуће помоћи љекареве.

Задаћа је наше брошуре била упознати публику с важном функцијом организма и с врло великијем значајем хигијене. Ако је та велика цијел достигнута, ако ће и мало, то ће автор уза све своје погрешке наћи, најпослије утјеху у оној старој мудрој изреци: „In grossen Dingen ist auch der blosse Wille zu loben“. („Већ жеља, помоћи разријешити велику задаћу, заслужује похвалу“.)

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

У Ц Р Н О Ј Г О Р И *)

— ПУТОПИСНА ЦРТА И УТИСЦИ —

Написала Терезина Д-р Јенкова, посрбно Ур.

Ein Land durchaus erfüllt von hohen düstern Gebirgen, eine nackte, öde, baum und strauchlose Steinwüste, deren monotone tote Hochfläche nur hie und da durch eine finstere gähnende Schlucht unterbrochen wird — in diesem ganzen trostlosen Gebiete aber als menschliche Bewohner einzig und allein eine geringe Zahl halbverhungertes hohläugiger verlumpfter Hirten, die bei der ersten besten Gelegenheit sich in mordstichtige Briganten verwandeln, — dies ist das Bild ungefähr, das bei dem Worte „Montenegro“ vor den Augen des deutschen Publikums, wenn nicht Europas überhaupt, aufsteigt. Aber dies Bild ist wenigstens zum größten Theile ein falsches.

Dr. Bernhard Schwarz „Montenegro.“

Земља, наликана свуда високим стрмим планинама, кршевита пустиња, гола, без стабла и цбуна, једноликост које бркају гдје-гдје само црне и страховите провалије — на свему овоме жалосноме предјелу, слични људскијема становницима, живе неколико пола гладнијех, голијех и дивљијех чобана, који се, при свакој даној прилици, претварају у крволочне лопове — то је од прилике слика, која никне пред очима Њемачке, ако не уопште и све јевропске публике, када чују ријеч „Црна Гора.“ Али је та слика, готово свему обиму своје, — лажна.

Д-р Бернард Шварц „Црна Гора.“

Срце ме је и особита симпатија к нашој јужној браћи вукла на југ. Жељела сам се упознати с њима, упознати се са њиховом културом. Била сам међу њима, виђела их и познавала, па ми се срце стегне, кад замислим, колико је незгода код њих, али управо заслужују, да поштујемо овај малени народ.

Да, виђех кршевиту земљу црногорску, познадох овај чили народ, увјерих се о његовој култури и чудих се племенитости његова срца. Граница нејасности се укину, и преда-мно се

*) „Slovenski Narod.“

заблиста овај народ у чисте луче, па зато и оћу да свуда раширим његово славно име, нарочито међу нас Словене; јер, укратко да речем: оваквим славним народом, као што су Црногорци, можемо се поносити.

Такозвани „изображени свијет“ једанпут ће се отрести погрешних појмова о Црној Гори:

„Непријатељски те свијет презире;
Презире, па и затире.“

Суштину обијех ријечи мора појмити и прости син земље црногорске. Рећи ћеш, да Црногорац није изображен, али потражи: поштења, истине, гостољубља и братољубља; потражи племенитости срца, па ћеш тек тада добити прави појам какав је и ко је прости Црногорац, и по томе ћеш у стању бити цијенити тај мали, али за чудо ваљани народ.

Црногорцима се радо приписују „убијства“ и „несмишљеност“, а не обраћа се пажња на то, што су се Црногорци три стотине година непрекидно борили против Турака, те им у највећој мјери ране задали и својом храброшћу и истрајношћу сирижечили, да се на нашим црквама мјесто крста не блиста полумјесец. — На је ли сада какво чудо, што се Црногорци не попеше на велики степен образованости?! Ко их послје овога може корити? — Није овај народ дријемао, него је радио; радио не само у ноћу свога лица, него се сав у крви борио за милу домовину, борио за свету ствар.

Жали Боже, што, нека туђинци, него ми, Словени, тако судимо тај народ, кад је земља његова, земља наше браће, пошто и у нашим жилама струји једна те иста словенска крв. — Отворено да вам кажем — ја сам се с неким страхом упутила у Црну Гору.

Тешко је падало на срце и мени и мојој шћерци, која путоваше са мном, када смо први пут љетом оставили китну Љубљану, ту гомилу развалина, па се пуштили Трсту. Једино сам се тјешила циљу својег путовања. Бог зна са каквим сам се утисцима удаљавала! Влак се живо кретао и убрзо смо стигли у Трет. Каква врева и комешање људи! Каква разлика међу Љубљаном и Третом! Виђела сам кроз неко вријеме то живљење, а морала сам узети билет за паравоз. Или срећа, или случај, пружи ми прилику, те добих мјеста на лијепом новом паравозу, на којем се блијешћаше натпис „Graf Wurmbrand.“ Први пут данас путује, па бјеше пун, те се на све стране вођаху живи разговори. Музика је заиграла, море се је заталасало — окренусмо у 7½ сати.

На крову викаху путници, управо се тискаху, а све веће мијешање. Могао си виђети и мушких и женских сваковрсне народности, а свијема си читао веселост на лицу, јер се паравоз лагано — пријатно кретао, а музика је јако играла читаве комаде. Али ја нијесам била добро расположена; поглед ме заносаше пут оног краја — пут гиздаве Љубљане. Да бих се расположила, поведем разговор с неком дамом, која до мене сједијаше и својом ножицом подражаваше такт музике. Разговор се вођаше о разним стварима, али тецијаше гладко, као жице на музици. За овим се моја другарица пренесе у свој елеменат, а морам је у свему слушати: колико је сонета, колико оперних дјела, Коцинових ноктурна пресвирала на гласовиру; колико је времена на то употребивала и с каквом пажњом и т. д.

Смркава се, а Њемица бјежи с крова. Мрак је, на мору се блешћу небројени огњеви — лађице плове даље својим путем. Гледам неко вријеме овај призор, затим сађем у унутарње просторије. Паравоз је нов, те наравно, снабђевен укусним новим комфортом. Није се заустављао у омање луке, већ је мимо њих пролазио. Са сваке је стране свечано осветљење у његову част. Живо пловимо и већ смо у Пуљу. Огњеви се на далеко блистају, знак, да се примичемо мјесту. Музика је заиграла и ми се зауставимо. Подалеко у наоколу бјеше осветљење, а на обали се накупило много посматрача. Неки изађаше, а ја остадох на крову и ту остадох неко вријеме. CRNOJEVIĆ

Послије по сата се паровоз крену, море зајеча, а ми отпловисмо даље. Послије дужег времена пуштих се у разговор с једним часником. Питаше ме куда намјеравам, и, кад му казах, да идем у „Montenegro“, зачуди се како му могах споменути тај крај! — Ни замислити није могао, да би се једна женска сама могла упутити у Црну Гору. На дуго и на широко ми причаше каквим се неприликама излажем и најпослије ме посаветује, да се вратим. Љутио ме је његов разговор, тим прије, што овако непознат човјек неосновано блебеће и псује све Словене скупа. Трудила сам се, да га увјерим, да има погрешне појмове о Црној Гори, али бадава, он тврди своје. па се позива на то, како је много путовао и бивао у додир са Црногорцима. Да бих дознала то његово знање, запиткивах га о Словенима уопште и на-по-се о Словенцима. О Словенима не знаваше много причати, осим нешто о Русима, о такозваном русофилству; о Словенцима пак ништа.

То ме је увјерило, да, као што мало зна о нама, исто тако мало зна и о Црногорцима; а, кад му казах, да сам Словенка,

заћута, па ухвати маглу; а досадио ми је и узнемирио ме бјеше својим причањем. Тужне ме мисли спопадаху, кад размишљах, како нас пристрасно суде противници. Наслоним се на руци и гладам како се тавно-зелени валови бију о стије-нама. Вода пјенуша, пароброд живо плови даље и оставља за собом дугачке пруге. Свуда из воде провирују некаква црна морска створења. Питам морнара до себе и дознадем, да су то „делифни.“ Музикални гласови су домамили ове морске животиње ближе. Какав утицај има музика и на дивље животиње!

Пловили смо даље и даље по недогледној морској пучини. Тавна ноћ је морала уступити бијеломе дану и на пољу је опет све оживјело. Учињело ми се, као да гледам мравиће, јер све мли, све се креће, куд год око окренеш. Красно јутро омете ми неки сумор. Опет ме тражи она Њемица, с којом се јуче причах, нађе ме и пушта се у разговор, али о својој струци — музици; кад јој кажем, да сам ноћу гледала „делфине,“ које је примамила пријатна музика близу, било јој је веома жао, што није остала на крову и није имала прилике виђети те ријетке животиње. Делфини су, последије овога, по-стали њени љубимци.

Ближимо се Виду. Изадалека видим сиву главу поноснога Велебита, врсна нашога ратног бродоградитеља. Обадва почијевају на словенском земљишту и поноси свој народ, што је под њима. Паравоз живо иде; гдје-гдје је море плитко и на многим мјестима вире голе цећине, а многе су сакривене под водом. Требало је ту предувидљивости и вјеште руке, па да лађа не наиђе на какву препреку. Дошли смо у Задар, главно мјесто Далмације, по свом положају лијепо, по свом стању богато мјесто, које броји 28 хиљада становника (једва више од 11 — Ур.), од којих су неки италијанске, а неки српске народности. На доглед је стојала гомила људи, а музика је ударала у част и прославу „grofa Wurmbranda“.

Жалим, што не могах изаћи и прегледати мјеста, нарочито љепоту цркава, које издалека виђах. Вријеме почивке је кратко. Паровоз је звиукнуо, точак се окренуо и опет смо отпловили даље кроз задарски канал, око којег се вије бијела цеста и нижу винове горице с лијеве стране, а са десне из воде вире красна островца, мимо којих пролазимо. Идемо све даље и даље. Мимо Шибеника обиђемо канал св. Антона, мимо тврђаве Св. Николе према југозападу; доцније право к југу мимо крајева Крапана, гдје се виде одвојено уздигнуте опасне Хридине у мору, — Рогоз-

ница, даље мимо брда „Punta della Planca“ пуштили смо се широким сплетским заливом.

У Сплѣту, веома красном мјесту, наш су паравоз очекивале двије музике и велика множина народа. У овој се луци опажа сасвим живахан промет. Нијесмо се задржали дуже времена, те не могосмо прегледати знаменитости, на пр. двораци римског цара Диоклицијана, те остатак стародавног храма јупитерева. Ноћ је. Огњеви су се указали. Опет ме душа за нечем мори. „Да ми је бар кога виђети, ко би ми лијено умрио причати о Црногорцима?“ За овим сам уздисала, више пута — заман сам уздисала!

Мирно допловимо до стародавног Дубровника. Чим угледам ово некада славно мјесто, одма се сјетим Антонија Гредјевића, сјетим се ове некада славне републике. Сада га окружавају сиве зидине, и још сада служи тврђавом, зато што има много тврђавица међу којима је најзнаменитији „Imperial.“ Мјестанце је мало, а свуда по њему жагор и шум, који те прати свуда по јужним мјестима и овдје неколико стишава се. На крову је доста хладно, зато одем у унутрашње просторе. Разноврсни говори нијесу ми дали спавати. Возим се по мору, по истом оном мору, куда некад брођаше Словенин, прост, слободан. Потрло га је ружно вријеме, војске и незгоде; све су му узели, што је имао, па му ни данас нијесу повратили стару тековину. А ко је томе крив? Размишљавајући о овоме, пане ми на ум, бих ли разумјела гласове зелених вјалова Јадранског мора; они, тужно бучећи, говоре: „није их море утопило, нити их о пећинама разлупало, а што се виђети не могу већ, томе је крив туђински мач!!“

Не знам за колико би ми се времена врзле оваке слике пред очима, да ме испред зоре не пробуди жагор мојих сапутника и сапутница. Примицали смо се остварењу своје цијели — Котору. Што се ближе примицасмо, све ми јаче срце куцаше. Некако са страхом гледах ово мјесто, обрасло зеленилом. Гледаоцу се одма допадају оне велике горе, што се гордо к небу уздижу, као какав шатор, који је Божија рука уздигла, кад не би погледао како се острагу скрива за црним стијенама. Готово би помислио, да си стигао на крај свијета и тешко да би ти тај поглед улио у срце какву наду. Не бјеше нам до тога, да се око себе огледамо. Шароброд стане и ми изађемо. Али коме да се обратим овђе међу туђинцима? Изашла сам на обалу, куда се гомилаху путници, факини, кочијаши и остали свијет. Али куда да се најприје упутим? Ово питање ме је

највећма узнемиривало. Но гле среће! — Пролазећи са шћерком неколико корачаји даље, чујем, да неко виче моје име. Окренем се и међу осталима угледам елегантне кочије и младога Црногорца, који уздржаваше чиле коње и зваше ме по имену. Приђем. Дјечко ми одма објасни ствар: Управитељица Ђевојачког института, којој сам се била и упутила, олакшала ми је и ту удобност, те је послала лијена кола. Кад нам је кочијаш јавио, да је одма готов, нијесмо се задржавали у Котору, него смо сјели у кола.

Ево нас већ к земљишту црногорском! Неко вријеме смо загледали стијене на десно и лијево, те љепоте, какве не можеш замислити: сјевер и југ износи ти све своје љепоте у прекрасну, чаробну слику. Под собом видиш тамно-зелену воду которског залива, по коме плоче малени чамци јајастог облика — Бока Которска! Право под шљеменом се вије цеста, издижу се бијеле кућице, ниско под тобом се таласају валови сињег мора, а поред тебе ређају се омање и веће бијеле литице. Пењали смо се по огранцима највише црногорске горе Ловћена. Одма ми падоше на ум стихови великога пјесника Књаза Николе I, који пјева:

„Срећна ми буди, Ловћен планино,
И жрвци своје крајатно хладило,
За сваке топле кај моје груди —
Слободи свагда ти прибој буди!“

Што је Словенцу сиви оцак Триглав, а врломе сину Далмације Велебит, то је храбром Црногорцу Ловћен. С некаквим се светим страхом обрће к њему црногорско дијете; када се племенити младић-јунак креће на свога „душманина,“ полете му сузни погледи пут Ловћена, а сиједи старац, коме су клонуле моћи, ипак се огледа на тог горског великана, причајући малој дјеци о некадашњој слави царства:

„Спомениче некадашњих дана цвјетајућих,
Пророче најљепших дана будућих —
Поздрављам те,
Прослављам те!“

Бог ће дати, те ће скоро засијати сунце боље среће нашој браћи, јужним синовима мајке Славије!...

(Наставиће се.)

ПЈЕСНИК И ПЈЕСМА.

Пјесма моја, куд би сада хтјела?
Ил' би рају, ил' убавом гају?
Бил' омиљу или би ковиљу?
Ил' би вилу у облак помела?

„Нећу рају ни убавом гају;
Нећу миљу нити ћу ковиљу;
Нећу вили санци јој се збили!...
— Но ћу крају твога срца рају...

И кад спаваш... ти о *срећи* сањаш...
И кад клечиш... ти за *срећу* молиш...

А канђело кад гори весело
Тој се *срећи* к'о на јавље клањаш.

О! што си се пута заклињао,
Кад би *срећу* једном понајвећу...
За живота мога' целивати —
Не б' жалио видјет' смртну св'јећу.

Пјевам зори... пјевам жићу твоме...
Пјевам зоре ускре понајвећи...
Ђурђев-данче дивни обистанче,
За те слава Богу истиноме!

Рисан (ман. Бања), на Ђурђев-дан 1897.

Дионисије Миковић.

❖❖❖

Ратовање и његов значај по опште човјечански прогрес и цивилизацију.

Написао професор **Јован Николић.**

(Н а с т а в а к.)

„Јунаштво је цар зла свакојега,
„А и пиће најслађе душевно,
„Којим се пјане покољења!...“

П. П. П. Њ.

Пошто нам бијаше овђе у овоме дијелу наше студије најглавнија циљ, да истакнемо важност васпитања уопште, а наособ онијех људи, којијема је у рукама опстанак, напредак, живот и судбина милијона човјечанстава, то ћемо се још мало обратити на васпитање Цара Мира, на разлику његовог васпитања од васпитања његовијех предака, као и на пошљедице, које су од васпитања његовога и његовога потекле не само за руски, него и за славенски народ.

Када царевић Никола премину у Цици, остави будућу судбину Русије у нашљедство брату Александру Александровићу. Царевић Александар је са покојнијем братом одрастао, с њим се васпитавао, примајући од њега науку, утиске и укусе његовога умнога и моралнога развића. При растанку, на пошљедњем часу живота, царевић Никола рече своме ожалошћеноме Оцу: „Оче! љуби мога брата, као што си мене љубио, и предај му, када воља Божја буде, слободно у рукама судбину Русије!“ — Пошље тога окрене се свом брату Александру, па му већ изнемоглијем и плачућијем гласом рече: „Брате! Нека ти је препоручена, Теби кае брату и будућем Цару, узвишена наша Кућа, њена судбина и срећа и судбина велике Русије! Нека ти је препоручена моја вјереница, несуђена моја сапутница, а суђена Царица и будућа твоја сапутница! Поштуј је, љуби је и штити је, она то заслужује, а моја ти љубав то препоручује!“

Царевић Александар, држећи се са својијем братом, несуђенијем Царем, непрестано су обојица водили рачуна о радњи свога Оца и у многобројнијем његовијем дјелима налазили много ствари, које никако није су ишле у интерес рускога

народа и његове националне идеје, а особито што се тиче вјековнога утицаја западног Космополитизма на дјела, развитак и напредак рускога и словенскога народа. Пренебрегавање националнога сазнања и самосвијести и изучавања народнијех осбина, које се састоје у историји, литератури, архитектури и другијем важнијем споменицима рускога народа, то је највише недостајало у васпитивању царева и отуда су највише потицале злокобне пошљедице за развитак, напредак и величину рускога и словенскога народа.

Побједоносцев говори односно овога предмета: „Вријеме, у којему царевић Александар постаде престолонаследником велике царевине, бијаше доба смутнога времена умова без икаквога рада у науци, у литератури и у друштву; али близу около царевића стајаху људи, који бијаху кадри привући његову пажњу на појаве рускога живота, на благо духа народњег и у историји народа и у његову литературу. То бијаху знаменити руско-народњи научењаци, професори Сергије Соловјев и Буслајев. Под њиховијем утицајима створише се укуси царевића према руској историји, према руској старини и изучавању рускога народњег живота, особина и обичаја. У својему путовању по Русији у пратњи поменутијех и другијех руско-народњих научењакâ царевић је успио, да сазна и заволи свој народ и да позна ток његове историје на старинама и споменицима, успио је да сазнаде и заволи природу руске земље, тако јаво сродну рускоме духу и његов је дух растао, развијао се и јачао на домаћему земљишту и домаћој атмосфери. Путовањем по Русији у друштву са Соловјовијем и другијема изучавао је старине историјско-народње и црквене и све, што је чисто руско, и, проучивши такве руско-историјске и црквене споменике, пробуђивала се у њему љубав к национализму и мржња космополитизму, јер је у томе видио грдне и непоправиме погрешке, у које су вјекovima његови предци падали, изучавали туђинштину, пренебрегавајући и презирући особине рускога народа. Проучивши у тачности руски народ и његов карактер и особине, које га од другијех народâ одликују, и увидјевши, да у карактеру правога Руса има мање дволичности и притворности, него што је на западу и у онијех, који су западном културном задахнути он је узео себи за принцип, да мрзи и презире и људе и установе, ђе се је увиђала дволичност, неприродност и надувеност, те је зато сваки прави, добродушни руски човјек, приближавајући се к њему, осјећао своје душевно сродство с Царем као са Царем *свега рускога народа*. Укратко, Цар Мира увидио

је, да за појединца, за народ и за друштво, сву цијену историје чини самосвијест и да поједини човјек и народ, којег власт представља, познаје себе у својој историји, јер је познато да човјек ствара историју, као и то, што је још важније, да историја образује човјека. Човјек не може друкчије познати самога себе, него помоћи све своје историје. Историја самосвијести рускога народа и његовијех Господара — Самодржаоца, врло је интересантна и поучна.¹⁾

Да нам јасније буде васпитање, рад и пошљедице рада васпитања Цара Мира, сравнићемо укратко његово васпитање са васпитањем његовијех предака — рускијех царева и царица. Оставићемо на страни Петра Великога и његов велики реформаторски рад, који, да није добро дух, историју и живот рускога народа познавао, не би никада у своме реформаторскоме раду онако успио, као што је, али другче је ствар васпитања и његовијех пошљедица ишла код царице Екатерине Велике. Сила, прегнуће, енергија и јунаштво Сјеверне Семирамиде, као што ју је свијет назвао, позната је цијеломе свијету, као и замашна дјела њена на славу и величину рускога народа учињена, а тако исто и непобједно оружје њенијех војвода; но превага васпитања у духу западноме над националним васпитањем имала је у њеној спољној политици злокобнијех пошљедица по руско-славенске историјске интересе.

„Познато је, шта су велика дјела Велике Царице допринјела слави и величини рускога народа“, — говораше Соловјов у у својијема лекцијама; али грдна и никада непоправима политична погибија њенога учашћа и рада у подјели пољскога царства остаће у свјетској историји грдном цјегом, никада непоправимом погрешком за словенске интересе, докле је пера и историка.

Политично труло колосално дрво негда гранатога пољскога царства, које својијем културно-цивилизаторскијем, политичнијем и ратнијем гранама пикријеваше цијели терен од Црнога мора, Мале Русије, Украјине, Литве, Балтика, Минхена и Будима, и које пушташе своје доминационе огранке на терену поносне Франције — Екатерина Велика са њеном политиком не окрену, да се то велико дрво стрпошта у океану руско-славенске нације, из коријена којег би се опет развила Пољска царевина, па то било засебно и самостално, или у заједници са осталијема гранама великога славенскога свијета!¹⁾ —

1) Потребно би било навести извор дотичног „oratio recta.“

Да, и ми вјерујемо, да би генији и потомство Владислова, Собијевскога, Чарторијскога, Копенарика, Лелевеља и Мицкијевића опет подигло Пољско царство, да га онако не подијелише! Да је Екатерина II обратила више пажње на дух, историју и живот руско-славенске нације, него на западну културу, књижевност, умјетност, романи и поезију, и да је више водила рачуна о политици руско-словенској, него о кореспонденцији са Волтером, Фридрихом Великијем и Матресеама и Куртизанима бечкога двора и Тиљерија у Паризу, Пољско би царство остало у цјелости, било само за себе, било под круном цара Монохама! Не само да је политика Велике Царице била злокобна за пољско царство, него још и за Југославију. Узмимо напријемјер њену политику према Црној Гори. Када Царица ратоваше, као што је познато, са великијем успјехом са Турцима на црномору и на суво, шаљаше своје грамате и на црногорски народ. Из некијех од тијех грамата провиријаше слабо познавање стања и прилика југословенскијех народа, особито политично незнање доглавника Царице Екатарине. Између осталијех, читамо у једној: „Монтенегриско-илирскоме и греческоме и прочијх черногорских стран народу, Кнезам, војводам, сердарам Грахова, Баџан, Пиви, Жупи, Повији, *Оранога-дола*, *Дидџа* и других православно-реченим городам и селенијам.... Повељевајем храброму монтенегриско-илирскому војску вјзат маршруту прјамо на Цариград, а наше војске во славу Господњу уже (већ) пошло против агарјан будет сојединитеја са вашим војском под стјенам Цариграда!!!... (?)

Није то мала политична погибија, када се такве лудорије под царскијем печатом шаљаху на југословенске народе, које потписиваху некакви царичини куртизани можда и без њенога знања, а као њени канцлери или вице-канцлери! „Илирско-греческому народу у Орани-Дџо и у Дидџама“. У нашем народу ни сада, а још мање тада није нико чујао име „илирско“, а камо ли да су то становници црногорски „Город и Селенија и у њима кнезови, војводе и прочи велможи, — *Орана-Дџола* и *Дидџа*, то је опет виша лудорија, него што су у њима нашли „илирско-гречески народ“, јер тада у сеоцу данашњем у Дидџама могло је бити двије или три мале стаје по са једнијем или два чобана и 10. или 15. коза, а у Орани-Дџо није никада било, нити данас има ни једне најмање колибице, у којој би се путник или чобанин од рђавога времена могао склонити; а тамо их називаху „Городом и селенијам“, те су само са тако-вијем лудоријама изазивали смијех и поругу. Даље, вели се,

„повељевајем взјат маршруту прјамо на Цариград“! Ово је још виша лудорија, него ли и прва и друга. Тадашња Црна Гора могла је дићи на оружје са свијем околнијем племенима највише од двије до пет хиљада људи, а у сву ту војску није било ни једнога војника, који би по чијој заповиједи пушку дигао и на војску пошао, ако му не би драго било; а да су сви ти војници по једну или пет година војевали, не би ни један од своје команде добио ни залагај љеба, нити ни једнога фишека, што не би од своје куће понио, и што му не би у логору мајка, сестра, или жена донијела; а овамо се „повељевает взјат маршруту на Цариград“. —

(Наставиће се.)

 NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

* * *
(на д с о н.)

Поколење наше не зна младост шта је —
О њој оста прича за данашњи св'јет.
Ум нашега доба рано отрова' је
Моћи прве силе, први срца лет.

Који од нас љуби, да св'јет заборавља?
Коме идол није био прахом скрит?
Који душу није под ногама ставља —
Пред врагом устрашен свој бацио штит?

Од кол'јевке Асифа нам стара;
Нас мучи вјековност подгриза нас јад...
Нити жеља страшно срце буре —
Чак и злоби дух је у тајности рад!

Проклет био санак, што нам уби моћи!
Слободног простора, рјечи наше плам, —
Рад живота живот, не рад вјечне ноћи, —
Ој запал'те жижак у запуштен храм!

Проклета и суза, што је моћ убила!
Дав умрлих јада не диже отуд!
Нека пламти поглед, нек се шире крила,
Нек удари срце задрхталу груд!

На раду, браћо, порок нека пада,
Срце к срцу брата, руку руци да, —
Нико да не рече било макар када:
У вјекове прошле што не живјех ја!...

ЗА ОБРАЗ И ПРАВДУ

— СЛИКА ИЗ ДАНАШЊИХ ДАНА —

Ево мене на биљези!

Нијесам ја Рђаковић, него Кућевић. На част сваком своје, а, док сам жив, своје ћу чувати.. Нема ти у мене пет-шест, но што јес' — јес'. Само су три прста образа, па то треба чувати.

Правду на сриједу, па да те пољубим и у ногу.

А, ко ме нападне, нећу му ја дужан остати. Ко ми поштено ради, ја му бољијем враћам. Ни за длаку нијесам рад, да ми се натруни на образ. Докле могнем, чуваћу добар глас, а кад би ми дошло тијесно, глед'о би' да се избавим напасти; а, ако ли се не би' избавио, трпићу; јер човјек и јес' за трпљење.

У невољи је и смрт добар лијек!

Па би се молио Богу, који ме створио, да ме и раствори, кад би до невоље дошло...

Побратиме и мој брајковићу, вјере своје не дам, па да ће се све суноврат окренути.. Нико ме бели превјерити не ће, док је главе на рамену. А, за име и народност, нек ме нико не дира. Јер прави Срби, шта може друго бити, него Србин, те Србин? А тај сам и ја..

Грмили громови, пуцали топови, сијевале муње и свака напаст да ме снађе, ја остајем Србин душом и тијелом. А не бојим се ја — што каквије' наметника, који су зинули на нас Србе, да нас прождеру!!

Виде наши непријатељи, да, докле Србин слави крсну славу, докле се моли Богу у светој православној цркви, да му нико ништа учинити не може..

— И не може тврду вам Бож'у вјеру задавам; већ к' — не дај Боже, да буде земља горе, а небо доље..

Само ме једно тишти, и то врло ме тишти и боли на срцу и души, да би се сваки час мог'о сит наплакати. Неће, брате мој драговићу, данас и не може брат с братом!

Нѐка се несрећа „укотила“ — да тако речем у наш народ..
И, био главешина, или слуга — свака се издире:

„Ја сам ја!“

А на брата попријекo гледа..

Ваистину, ово није ни на какво наше добро...

Прије би — брате мој слатки, сусјед за сусједа главу изгубио, а данас? — О, Боже нас развесели! А данас — данас — многи су задовољни, кад му се брат у невољи и оскудици нађе..

Неће да се промисле, да, док нам је брат пао, не можемо се ни ми одржати на ногама, него да ћемо поклизнути, ако и на даље 'вако остане.

Није зар ђаво одуз'о нам памет, да не знамо, шта је боље..

Србин је за образ гинуо, а сада зар, да на образ пљујемо?!?

— Може ли то бити, браћо драга!?

Манимо се ђавољег посла и „партаја“, па загрлимо брат брата, да нам срећа процјева..

Да ми је ко казао; да ће 'нако бити од мога кума, не би' вјеровало, а 'овако морам да вјерујем и да се жалостим, кад сам очима видио!

Не изабрали га за предсједника општине, па, брате, окренуо се тај човјек и од брата, и од кума и од пријатеља..

Не бѐнда ти он сада никога.

— Ма, прођи се, драги куме, тога, не буни народа. Кад те неће шта би се наметао!? А он јдк — ни бриге му, што му кум говори.. Он 'оће, да је „главешина“, и да се он пита, па то ти је! Јес' он 'оће тако, али народ неће, к'о што 'ће он..

О, брате, брате — нек опрости Бог и св. Јован, а стид ме је што сам му био кум. Одрек'о сам се кумства и свега, кад је наопако..

А, ево како се то догодило:

Кад је била народна скупштина, да се промијени општина, тада је међу старим општинарима био мој кум предсједник.

Ја сам гласао другога за предсједника, да не реку: гласа за кума, — па то је по пури! А, ја тако не ћу.

Кад смо прегледали рачуне и рад старе општине, па да сам видио, да су они показивали какав напредак, — вјеруј ми, брате, ја се не би' осврћао, што би ме многи презирали, кад би' гласао за овог кума; јер би ми била савјест чиста. А овако,

рачуна никаквијех, пара на сриједи ниђе, па ваљда и надаље да ту бруку трпимо?!

И тако, народ изабере друге људе за општинаре, а са старијем не шћедне процес водити.

Боље нек је мир, па како било, мора се трпити...

Изађемо из скупштинске собе. Мој кум од иједа лијепо позеленио, сикће на људе, што га нијесу изабрали; па, кад виђе мене, затрча се између људи, и, кад дође преда ме, пљуну ми у лице вичући:

„Пи! Срам те било! Зар си ми таки кум?! А у кога сам се надао, да ће гласати, тај виче против мене!“

Ја се стресем од љутине, отарем пљувачку с' образа и жалостиво рекнем:

„Ако Бога, куме, јеси ли ти, или је ђаво у теби, — шта то радиш!?“

— Јес', ја сам, ја, да! Био сам предсједник толико година, и оћу и даље; или не ћете ни ви радити, како желите.

— Прођи се, куме, што говориш? Ми желимо, да је народу добро, да нам црква и школа цвјетају; а ти све да си златио, прођи се више наметања, кад те народ неће. Имаш ли образа!?

— Ја имам, а ти немаш. И више никада да ми нијеси у кућу дошао; јеси ли чуо? Не треба ми нико!

— Па, фала је Богу, куме! Само је то неуљудно. То је брукање; а бели кад оћеш, могу и без тебе.. Нијесмо ја и ти сâми на свијету.. Кад се ти одричеш мене, и ја ћу тебе. Иди ће знаш — и ради како знаш..

— Ето вам цркве и школе; ето вам свега, а ја више не ћу тамо. Превјерићу се, кад ме нико не пита, викну кум, ко да му ватра сипа иза зуба.

— О, мој некуме! да ти тако речем. Зар ће због тебе једног народ пропасти; зар се неће и без тебе црква отварати; зар и без тебе нећемо ђецу у школу слати; зар се без тебе не може живити?! Ако је тако, — кад се образа тиче, ми нећемо ни живити.. Погинућемо за образ, јеси ли знао? А, ко се одрађа од свога народа и одриче своје вјере, то је нико и ништа!

— Ти си нико и ништа! повиче мој кум, и замахне у љутини на мене штапом; и, да други људи не ухватише му штапа, ударио би ме по цику.

Мене то до срца забоље, горе него да ми је главу расцпоао.

Помислим: Боже драги! Је ли ово сак, или јава?! До мало час кумови, а за час највећи непријатељи. Ма шта је, да је, не дам образа и викнем:

„Рђа те капала, некуме, зар још већу срамоту од себе чиниш? Шта си ти рад? Јесам ли ти ја крив, што те народ не признаје за главешину? Како си радио, тако си и зарадио. Зар, кад ти лажеш, да ти ја вичем „бели“ и „такоје“ — не ћеш то дочекати — не! *За образ и правду*, ево да се с тобом и побијем! Нико си и ништа, најцрња рђо.. Што ти збориш, то је, — је ли, поштено, а ми сви лажемо?!.. Је ли срам те било?!“...

Мене одвојише од њега на другу страну, а он од жестине поче цсовати и називати ме свакаквим именима..

Чим дођем кући -- 'нако љутит, не могнем сам писати, него дозовем сина и викнем му:

„Нађи артије, да ми напишеш писмо!“

— Ко ме ћеш, оче?

— Што питаш, него нађи, што ти рекох!

Син узе перо, мастило и артије, па сједе за сто.

Ја почнем.. Пиши овако:

„Несрећни некуме!“

Син се окрену НАГОСПОДА МЕНЕ..

— За Бога оче, ~~КОМЕ~~ ~~ЋЕШ~~!

— Ођу бивше ~~СРЦУ~~ ~~УГ~~ ~~РАДА~~ ~~ДЕ~~ ~~И~~ ~~РИ~~ ~~ТЕ~~ ~~МУ~~.

— Па, треба написати „Господин ~~СРНИ~~“

— Каку господину? Ако су 'нака господа к'о он, ђаво их све понио! Пиши, што ја велим.

Син слеже раменима и поче писати.

Ја наставим:

„Кад си, некуме, изгубио образ и поштење, кад не знаш за правду, кад се одричеш мене, — и ја ти сво одговарам писмено, да нијесмо кумови — ни ја теби, ни ти мени. Проклет и онај час, кад смо се окумили, а за образ и правду свега се одричем.. Јеси ли знао? Да ти дођем и да се с тобом разговорим, није ни лијепо, ни поштено; јер ти нијеси човјек, кад на свог кума дигнеш руке, а пљујеш га у очи пред људима!. Смислио сам, да је 'вако најбоље. Добро се узми на ум: ако ме ће год нападнеш, не ће ти лако бити.. Једном сам претрпιο; али више никада.. Срами се од себе и свијета. Куд си зашао? Зар треба такй, да су народне старјешине? — Аратос те било хиљаду конака од мога дома!“...

— Доста је више! викнем сину, узмем писмо, превијем га и пошљем по слуги, да му га преда.

До мало врати се слуга, али ми не донесе никаква писмена одговора. Ја то нијесам ни тражио.

Запита га :

„Јеси ли предао?“

— Јесам.

— Не вели ти ништа?

— Остао је лежећи у постељи, сав плачан. Прочита оно писмо и уздахну неколика пута, па рече: Куку ти је мени безумнику, шта учиних!? А, сузе му све падају. Жена и ћеца око њега стоје и плачу... Мени само рече: Иди, иди, брате, поздрави ми кума! Ја сам погријешо... Нека ми опрости, па опет заплака.

Кад чух од слуге, обли ме свега зној хладан, па се прекрстим:

„Боже! Каква чуда ствараш... Зар се већ покајао? У два-најести се час покајао.. Морам му ићи, и ја ћу му опростоти, — ако не буде, к'о што је био..“

Ни часа не почасим, и дођем му у собу, ђе он лежаше.. Љутња га оборила на постељи. Кад мене угледа, подиже се. Приступих му, а он ме загрли објема рукама.

— Благо мене, по хиљаду пута, кад ми опет кум у кућу ступи!! Опрости ми, опрости молим те! И заплака к'о малено дијете. Мене гануше његове ријечи и рекох тужно:

„Да ти је просто!“ И пољубисмо се к'о браћа.. Па велим: Тако треба највећи душмани да се виде, како знају за образ и правду...

Невеситје.

Родољуб.

ИЗ ТУЂЕГА ПЕРИВОЈА

I. Срна.

Цјелог дана неки ловац млади
Ловио је једну срну чилу,
Ловећи је, он је угледао
Ђевојчицу дивну, бајну, милу...

Шта се деси? Да ли коњиц добри
Ногу сломи и уморан паде?
Шта се деси, те виш' ловца нема
Да се даље у потјеру даде?! —

Лака срна бјежи непрестано,
Час уз брдо, час низ поље равно, —
О, не бјежи! Не бјежи, јаднице, —
Твој те ловац забрани даво!..

CRNOJEVIĆ (Уланд.)

II. Киша пљушти.

Киша пљушти, пада,
Права киша, је ли? —
Киша пољубаца
На твој образ бјели.

Када киша пада,
Тад сјевања има —
И ја видим муње
У твојим очима.

А кад муња сјева
И грмити мора,
Ја бјежим! — **Дома**
Татица из дво**ра**.

(Петешки.) С.

ИЗ ТУЂЕГА ПЕРИВОЈА

I. Срна.

Цјелог дана неки ловац млади
Ловио је једну срну чилу,
Ловећи је, он је угледао
Ђевојчицу дивну, бајну, милу...

Шта се деси? Да ли коњиц добри
Ногу сломи и уморан паде?
Шта се деси, те виш' ловца нема
Да се даље у потјеру даде?! —

Лака срна бјежи непрестано,
Час уз брдо, час низ поље равно, —
О, не бјежи! Не бјежи, јаднице, —
Твој те ловац заборави дано!..

CRNOJEVIĆ

(Уланд.)

II. Киша пљушти.

Киша пљушти, пада,
Права киша, је ли? —
Киша пољубаца
На твој образ бјели.

Када киша пада,
Тад сјевања има —
И ја видим муње
У твојим очима.

А кад муња сјева
И грмити мора,
Ја бјежим! — **Долази**
Татица из двора.

(Петешфи.) С.

НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ

СРПСКЕ НАРОДНЕ ЈУНАЧКЕ ПЈЕСМЕ

Смрт Јована Шибације 1809 год. *)

Вино пили Турци Краичници,
Мејданџије, Босанске делије;
Вино пили и бистру ракију,
На крај Босне близу воде Дрине,
Међу њима Беже Турајлија,
Поносита царева делија.
Пошто су се напојили вина,
Те им винце улило у лице,
А ракија говор отворила —
О свачему Турци бесједили:
О коњима и о јунацима;
О земљама и о градовима;
О вјештама и о девојкама,
А највише збори о јунаштву

CRNEGORE BURBE
CRNOJEVIĆ

*) Јован је Шибација исти ђед капетана Живка Шибације, а у Србији су га звали Шибација. Он је био тамо познат и с тога, што се Карађорђе и генерал руски дописивао са Гаврилом. Јован и Симо били су јако заљубљени, да буду црви јунаци, и живјели су међу собом као рођена браћа. Они су имали и трећег побратима, који је био првобратучед св. Петру, но, на жалост, не знам како му је било име, и нијесам кадар описати његове врлине, а тако не могу описати врлине ни једнога, који је тада био у Шумадији. Овај Петровић био је пошао са знањем св. Петра и био је први у дружину, а с њима биле су личности: Мина Војвода. Шундић, калуђер из доње Мораче, двојица речени, Батрић Кршикапа, Лазар Караџић и других храбрих јунака.

Треба напоменути, да су ови јунаци црногорски продрли кроз Турску на Сјеницу и да су путем много муке виђели. Кад су се враћали из Србије, пијесу заједно ишли, него, како је који могао. Као што рекосмо, Јован је био тамо барјактар, а Симо његов заступник и речено је било њима двојици дванајест читлука, Јовану седам, а Симу пет; па, пошто је Јован погинуо, давато је Симу све дванаест, само да се остави тамо. Симо се није могао оставити за то, што су му изгинули побратими, овај је трећи погинуо прије Јована. Они су добили за једно њего суму новца и промијенили оружје, те га замијенили бољијем. Симо је, немогући носити три оружја, своје оружје продао, а двојице побратима изнио; кад је дошао, писао је карту св. Петру и Гаврилу Шибацији, те је дошао покојни Станко Стијепов и Гаврило, да приме оружје погинуле браће. Симо им је дао оружје и триста тридесет и четири дуката, те су на троје подијелили. А ови двојица су му захвалили, не само што је сахранио побратиме и њихове остатке с чувао, него више за то, што их је мушки осветио.

Сабља Туран-бегова налази се данас у капетана Живка Шибације, коју му је Бегова Свјетлост Књаз Петар Карађорђевић даровао, те је ту сабљу скинуо Симо с Туран-бега, кад га је посјекао, па је предао Карађорђу.

За ове јунаке имало би се и још заслуга њихових описати, које су чинили по Херцеговини.

Па стадоше Турци запитиват';
 Запитиват' Туран-бега млада:
 „Турајлија, влашки крвопија,
 „Од све наше Босне мејданџија,
 „Је си ли се икад препануо?
 „Ил' од вука, или од хајдука,
 „Ал' од чете турске ја каурске?“
 Но говори Туран-беже млади:
 „Турци браћо! Босанске делије!
 „Нијесам се никад препануо
 „Од хајдука ни од мрка вука,
 „Ни од чете турске ни каурске,
 „Само сам се једном препануо,
 „Нит' у гору, нит' у б'јелу двору,
 „Но у поље на мејдан јуначки:
 „— Кад нас једном власи наћераше
 „Код Ужице града бијелога
 „Под управом вођа Кара-Ђорђа.
 „Па када се на мејдан сретосмо —
 „Пушти Ђорђе дванајест војвода
 „И осталу војску свуколику,
 „Међу њима и барјактар храбри,
 „Јунак прави соколова крила
 „Брат рођени Војводе Гаврила,
 „Ана Симе Јован Шибајлија
 „Са њим влашће Симо Токајлија¹⁾
 „Пјевач српског вођа Кара Ђорђа,
 „Те га прати пјесмом путујући,
 „Путујући и боја бијући,
 „Он му пјева и кад су мејдани,
 „И кад буду од почивке дани.
 „Па ме Јован барјактаре зајми
 „На његову претилу дорату,
 „И каурин Симо арамбаша,
 „На зекаљу Дервиш-аге старог,
 „Којега је на мејдан добио
 „Баш Дервиша кад је погубио.
 „Ја једнога бих чекао сама,
 „Ема не смјех два добра јунака,
 „Но побјегох пољем широкијем,
 „Ал' је бржи под Симом зеленко
 „Брз је зекаљ, заклали га вуци,
 „Бржега га у каура нема
 „Без несретња Кучукова вранца,
 „У војводе Мутафа Лазара.
 „Ал' је мене добра срећа била,
 „Пуче њему колан на зекаљу,

1) Токајлија, звани су га по токама, које су биле најбоље у Херцеговини и биле су доцније у војводе Крца Петровића. Ови је Симо био Терић из Ускока. Симо је умрио красно пјевати и често је пјевао код Кара-Ђорђа.

„Полеће му седло на пријеко,
 „Ја утекох на коњу Ђогину, —
 „Таде сам се јако препануо.
 „Те чујте ме, Турци браћо драга,
 „Жао су ми тада учињели,
 „Учињели два мрка хајдука.
 „Па бих звао барјактар Јована,
 „Звао бих га на мејдан јуначки,
 „Но је чудан адет у каура,
 „Сам не оће на мејдан јуначки,
 „Него вазда кад на мејдан креће
 „Ставља себе у заплеће Сима.
 „Но је л' була родила Турчина,
 „А сестрица брата одгоила,
 „Без бешике на бијеле руке,
 „На чистојме ђевојачком крилу,
 „А данас га придесила овђе,
 „Да би стао мене у заплеће,
 „Да ја пошљем лист књиге бијеле,
 „Да Јована на мејдан позовем;
 „А Јован ће ставит' у заплеће
 „Арамбашу Сима Токајлију,
 „Те кад би се јунак придесио,
 „Да би стао мене у заплеће,
 „Бих га добро даривао даром;
 „Дао бих му сестру Пашанију,
 „И хладу жутијек дуката“.

Сва дружина ником понаште
 Неки гледа у земљицу чарну
 Како трава на завојке расте,
 Као дојке у добре ђевојке;
 Неки броји пуца на долами;
 Неки гледа везене јаглуке,
 Што му га је љуба направила.
 Нико бегу одговор не дава
 Само Турчин млади Осман беже.
 Он не ниче већ јунак покличе
 И овако бегу проговара:

„О соколе Туран-беговићу,
 „Ја ћу тебе поћи у заплеће
 „Е сам, беже, гледа' из пријека.
 „Кад те власи бјеху наћерали,
 „Тада сам ја добро сагледао
 „Мрка вука Јован барјактара,
 „И каура малог Токајлију,
 „О каква је она гуја љута.
 „Вићех под њим претила зеленка,
 „На главу му од злата челенка.
 „А на прси токе од три оке,
 „За појас му двије пушке мале,

„А међу њих сребрна ханџара,
 „О рамену пушку дефердара;
 „То му није оставио бабо,
 „Нит' му стара доранила мајка,
 „Нит' му љуба у мираз дон'јела.
 „Но добило влашче на мејдану,
 „Четујући и боја бијући,
 „Додијао свој Херцеговини,
 „А највише Дрини валовитој;
 „Па је и то опет мало Симу,
 „Но је преша у земљу Србију
 „Са војводом Мином Радовићем,
 „И сокџлом барјактар Јованом,
 „И осталом четом црногорском
 „Без питања Цара и везира,
 „Те нам власи досађују амо.
 „Вала била па се куне дином
 „Бих се воли ухватити ш њиме,
 „Да му русу посијечем главу,
 „Да му узмем коња и оружје,
 „Да осветим јаде свеколике,
 „Што је турској земљи учинио,
 „Да осветим Дервиш-агу старог,
 „Које га је скоро погубио.“
 Кад то зачу Беџе Турајлија,
 Па га ружком плесну по плећима:
 „Бега бежи Осман-бегу млади —
 Тада беже ситну књигу пише,
 А посла је у Српску ордију
 На рукама Јован барјактару;
 У књизи му овако говори:
 „Шибалџија Јован барјактаре!
 „Виђи добро што ти књига пише,
 „Изиди ми на мејдан јуначки
 „На сред поља без ниђе заклоне
 „Међу војску турску и каурску
 „И поведи у заплеће друга,
 „Ја ћу мене ставит' у замјену
 „Осман-бега Сарајску делију.“
 Кад је ситну књигу направио,
 Предаде је младом књигоноши,
 Оде књига у Српску ордију;
 Кад Јовану ситна књига дође,
 Књигу штије, грохотом се смије;
 Па пошто је књигу проучио,
 Тада Симу право каживаше,
 Ђе их Турци на мејдан позивљу.
 То ни Симу мрзно не бијаше.
 Ту су тавну ноћцу коначили.
 Кад у јутро сунце огријало,

Дигоше се оба побратима,
 Припасаше свијетло оружје,
 Опредише два коња витеза,
 Па на добре коње посједоше,
 Нагоне их кроз српску ордију,
 Питају их Срби из ордије,
 „Ђе хоћете, ускочке делије?
 „Ми хоћемо у поље широко,
 „Да с' играмо по пољу цилита.“
 Фала Богу фала истинома,
 О какав је Јован барјактаре
 На дорату вас у чисту злату!
 О бедри му крива гадарија,
 Држи крсташ барјак у рукама,
 Све га ките бију од барјака,
 Њега ките бију по плећима,
 А дората коња по сапима —
 Диван јунак на овоме св'ету.
 Све му дорат зечки поскакује,
 Господара пјеном пребацује.
 Поред њега Симо на зекаља,
 Зекаљ га је главом заклонио,
 Сјају му се токе кроз бркове,
 Као мјесец од петнајест дана,
 Кад обасја кроз језеро грање,
 Добре коње јачу у пореду,
 Колико се браћа миловаху
 Све им коњи криве мијешаху,
 А јунаци туре од перчина
 — И одоше пољу у ширину,
 Али турци први излазили.
 Кад дођоше близу до бегова,
 Онда Јован овако говори:
 „О Турчине, Туран-беговићу
 „Ал' ће мо се бити из пушака?
 „Ал' на оштре гадарије криве?“
 Не говори, Туран-беговићу:
 „О Јоване, од курве копиле,
 „И ако си влаше научио,
 „Ловит' срне око Дурмитора,⁴⁾
 „Дивокозе око Таре хладне,
 „На сабљу се броји ко добије.“
 Кад то зачу Јован барјактаре,
 Превари се, уједе га гуја,
 Па остави на биљегу Сима,
 А под собом нагони дорина.
 Но је Турчин стара варалица,
 Па ти једну кубурлију пали,
 Погоди га ма га не обали;

4) Јован је испод Дурмитора, из Језера.

Другу пали ал' га не обали.
 Кад се Јован виђе на невољи,
 Он дохвати двије пушке мале,
 Пушке пали турчина обали,
 Па овако ријеч проговори:
 „Кад с' осветих ка', да се посветих“
 То изусти, а душу испусти,
 Земљи паде са коња дорина,
 Доље паде горе не устаде...
 Кад то виђе арамбаши Симо,
 Проли сузе низ бијело лице;
 Жао му је свога побратима,
 Па овако стаде говорити:
 „Јаох мене, богом побратиме,
 „Бе погибо од преваре љуте;
 „Ти си, побро, бољи јунак био,
 „Ал' ја не бих вјерова' турцима.“
 Но говори турчин Осман-беже:
 „О, ђидија мали токајлија!
 „Жене плачу, а људи сијечу,
 „А знадеш ли, не знали те људи,
 „У што си се море заумио?!
 „Знаш, да смо се срели на мејдану,
 „Ти с оружјем, а ја без оружја, —
 „Ја бих твоје отео оружје
 „И са њим ти поубио главу.
 „Но ме некај, да ми јаде платини
 „Што си турској земљи учинио
 „И од Босне старца Дервиш-агу,
 Па под собом нагони гаврана;
 Ма је Симо јунак од мејдана,
 Па овако ријеч проговара:
 „Дијете си, море, потурице! ,
 „Ја се надам у Бога једнога,
 „Ако Симо буде среће старе,
 „Тебе неће помоћ ни оружје
 „А камо ли, да си без оружја“.
 Па дохвати пушку цефердара,
 На табан му живи огањ дава,
 Осман-бега низ коња обара —
 Турчин паде, каурин допаде
 Те му прими главу и оружје,
 И прими му коња од мејдана,
 Па до бега Турајлије дође,
 И овако говорити зађе:
 „Турајлија Босанска делија!
 „Није јевтин Јован Шибажлија“
 — И прими му коња и оружје —
 И његово осам челенака ⁵⁾

5) Челенке је Симо изнио у Ускоке, те је од њих четири дао Гаврилу Шибажлији, а четири за себе оставио.

И њогата коња о тејдана.
 Па до свога побратима дође
 И овако говорити зађе:

„Псратиме мој крилати орле!
 „Погибе ми вјеран од невјере;
 „Јаох мене до Бога милога,
 „Бог убио свакога Србина —
 „Који држи вјеру у турчина!
 „Ко ће, брате, чете сакупљати?
 „Ко ће бити чети четовођа?
 „Ко ли носит' крсташа барјака?
 „Кад се вратим у наше Ускоке
 „Шта ћу казат твом брату Гаврилу?
 „Јер без тебе мени не имаде,
 „Побратиме, овђе војевања!...“

Па довати свога побратима,
 Претури га на коња дорина,
 А узе му крсташа барјака,
 Однесе га у српског логора,
 Те сахрани свога побратима,
 И однесе главе од бегова
 Те их дава Петровићу Богу.
 Жали Ђорђе свога барјактара,
 Барјактара Јован Шибалију,
 — Амакује Симо мајкајлија,
 Кад је свога брата осветио,
 Те му дава дванаест чипчија,
 И на њима дванаест чипчија,
 У свакога рало и волова
 Но му Симо не оће дарова
 Па се врати своме завичају,
 Завичају у Херцеговину,
 У Ускоке на крај Горе Црне.
 Кад погибе Јован Шибалија,
 Жали њега цијела Србија,
 Турајлију царева ордија,
 Ђе се нагна јунак на јунака
 Те погибе један од другога,
 Да не жали један на другога.
 Ема га је осветио Симо,
 Оће Симо весела му мајка,
 Њему мајка а мене дружина.
 То је било кад се вино пило,
 Овђе нама мир и здраље било!

СРПСКЕ НАРОДНЕ ЖЕНСКЕ ПЈЕСМЕ

(Како их у Барану прости народ тужа)

Скупио Јован Пандуровић.

I.

Иде јесен иде свети Саво,
 Женићу се, јел' ти цуро право?
 Благо мајци која једног 'рани,
 И дјевојци која с њим дивани.
 Иде јесен иде и мијоље,
 Растаћу се ја од цуре моје.
 Женићу се ал' још сада нећу,
 Кушам срећу мислим на јесен ћу.
 Цуро моја убошћу те ножем,
 Ако тебе пољубит не могнем.
 Тебе ножем, мене пушком танком,
 Још те морам раставити мајком.

II.

Узо бих те, дјевојчице,
 Ал те врло куде;
 Пит'о мушко, пит'о женско —
 Све о теби куде.
 Кад насосиш жени се,
 Ти не питај куде,
 Него мотри шта ко ради,
 Па сам по том суди.
 Јесил' рад им знати руке,
 Погледај им платно;
 Не говорим да се фалим,
 Ал' је као златно.
 Каква сам ти ранилица,
 Познаћеш по коси,
 А дјевојке надпрела сам,
 На свакоме прелу.
 Једно само не могу ти
 По истини рећи:
 Каква ће се још тичица,
 У усти излећи.
 Знам да ј' језик од три прета,
 У свих дјевојака;
 А у многе кад се уда,
 Шат и од шест шака.

III.

Шта је ружка тако бледа?
 Хој чобане хој!
 Кажи злато мојој души,
 Хој чобане хој!

- Не ваља се: кроз браве на ускрс јаја носити, да их виде — јер ће им киле ударати.
- ” ” ” кроз браве једном ногом босом одити — јер ће се брави ломити.
- ” ” ” гонетати за вријеме брављег младила — јер ће брави губити млад.
- ” ” ” тичије гвијездо тичати руком — јер се неће тича више враћати у њем.
- ” ” ” код огња казивати, ће су гвожђа запета — јер се неће ништа уватити.
- ” ” ” дојиљи дијете задојити лијевом сисом — јер ће бити левач.
- ” ” ” невјести између сватова обртати к роду — јер ће оставити нафаку.
- ” ” ” сјенка чељадету мјерити — јер ће умријети.
- ” ” ” коре од јаја оставити несмрвљене — јер ће их вјештице узети за лађе.

(Наставиће се.)

Из изборке Л. П. К.

НАРОДНЕ ЗАГОНЕТКЕ

- Балабан бакти, кроз гору јекти, петина га ћерају, а петина чекају. (Чунак у натри, којим се тка.)
- Типа на типу, крпа на крпу; нити концем шивено, нити иглом бодено. (Перја кокошије.)
- Отац чокрљат, мајка финдика, ћеца манита. (Пушка, прах и зрно.)
- Сједи бака на сред пута, све нешто текрљиво, шепрљиво — тешко томе, ко се с њом упрти. (Гвожђа ловачка; (кљуса.)
- У лијесци трљијесци, у лијесци огањ гори, а у огањ човјек сједи, а у зубе дукат држи. (Леб на пријепњи.)
- Ни ткано, ни предено, преко ленге превјешено. (Пустина.)
- Свак ме жели, а кад ме добије, рад би, да ме нема. (Старост.)
- Ћикну кос на сјеникос, љепши му је глас, него свилен пџс. (Бурђев-дан.)
- На цара кошуља без запуча. (Јаје.)
- Вито савито, да се исправи до неба би досегло. (Пџт.)
- Лонац ври на сред поља; нити у њему воде има, нити под њиме ватре има, а све ври никад не патише. (Мравињак.)
- Одрто прасе на петар лежи. (Зубља.)
- Ја сам млада и распета, са дно главе до врх пета; људску главу огњем горим, а брката сина дојим, од мене се жене боје, јер их људи са мнош кроје. (Симсија, пуна дувана с огњем.)
- Девет се баба на једном леду клизају (приганице.)
- Два се ћеда преко плота вуку. (Гребене.)
- Кроз воду иде, а воду не тиче. (Ракија кроз лулу.)
- Воде није, врат не превија. (Барело.)

М. Н.

НАРОДНЕ ПОСЛОВИЦЕ

„Виђи себе, па реци мене.“ (Каже се, кад неко види мању другом, а своју не примјећује.)

„Волим неђе скроба, него неђе меда.“ (Каже се, ђе је са задовољством и код људи, па и лошије било, него код нељуди, па најбоље материјално било.)

„Залуд се Богу насрамоту срећа ћера.“ (Каже се, кад неком не иде за руком, па да најбоље ради.)

„Лака је под капом.“ (Рече се дјевојци, која није паметна и смјерна.)

„Сваког боли оно своје.“ (Рече се, кад се неко жали на своју судбину, а чини му се да другог не боли они свој као њега.)

„Стравић козе пасе.“ (Значи, да онај, који је несташан, па, кад има страх, може да дође до нечега.)

„Сваком је оно своје од преше.“ (Значи, да није ништа човјеку што му не ваља.)

„Ко пошље никога на пут, нека иде за њим упут.“ (Значи, да он неће ништа свршити као што треба.)

„Умиљато јагње двије мајке посе, а оно неумиљато ни једну.“ (Каже се, за човјека, који је љубазан и поштен, да свагда има у пола више користи, него онај непоштени и безкарактерни.)

„Ближа је кошуља, него гуњина.“ (Значи, да је човјеку ближи онај, ко му је по крви, па му и најмрзивији био.)

„Бе није струка нека ни рода.“ (Рече се, кад ко није развијен тијелом.)

„Како сјечеш онако и течеш.“ (Рече се, како радиш онако ћеш и уживати.)

„Ко с никим дружи, вазда му се тужи.“ (Каже се за човјека, који не умије изабрати поштено друштво.)

„Стоји као да ни воде не обидује.“ (Каже се за блиједа човјека, пошто је вода материја о којој не може остати самој.)

„На љепоту се зеље вари.“ (Каже се, кад је неко лијеп тијелом, а друго, што он ради, не.)

„Све је то пртено без њега.“ (Значи, да без једне личности, која има главну улогу неђе, све је нестално.)

„Ко је здрав и вода му је слатка.“ (Каже се за човјека, који је здравог организма.)

„Није све злато што је жуто.“ (Каже се, да није све добро, што изгледа по спољашњем облику.)

„Кака јеђа таква међа.“ (Значи, да треба најприје нешто унијети у себе, па тад из себе.)

„Стоји као каћун.“ (Рече се за чељаде, које је здраво, лијеп, чисто и обучено.)

Приближеио Геро Т. Поповић
ученик Бог.-Уч. Школе.

НАРОДНЕ ИГРЕ

Ћед и баба.

Дође двоје момчади у кућу, у којој се скупио народ на коло, они су обучени тако, да један носи налик каквог ђеда, а други на бабу.

Кад дођу, ђед сједне близу огња и почне да се прича са присутним људима, који га питају: Одакле си, ђедо? Што те нагнало да овамо дођеш? — Питају га: што му долази ова жена, која је с њим дошла? Ћед им све одговара, а кад га питају за бабу, он им каже: ово је моја жена.

— Је ли ти, ђедо, добра ова жена?

— Јест — рече он, али је, тамо она, кучка.

— Ми то не видимо, него напротив нама се чини да је уредна.

— Како је уредна, кад је не смијем нигдје послати далеко од куће.

— Ајде, чико, немој да се по старост с тобом ругају, ти немаш што рећи овој жени, но ти је неко долагао за њу.

— Није, људи, тако ми душе, али да ви кажем: кад оће да иде на пазар, дигне се у девет зора, па све премеће по кући, виче и куне и мене и дјецу, ја ће кад проговорим из кревета: ајде прекини јутрос, жено, јер, ако се дигнем, биће на бруку цијело село, али она ништа не чује, што ја зборим, и ја се онда ућутим, као да ми се ништа и не тиче. Већ у неко зло доба пође, и ја се полако дигнем, дигну се и дјеца. Дође вријеме да се и руча. Пођи ја да дохватим хлеба, али хлеба нема. Питам дјецу: је ли хлеб?

— Бога ми, тата, рекла је мама, да ти кажемо, да је она понијела све на пазар, па ни је рекла, да ће ти донијети нешто лијепо. Тако сам, људи, морао тога дана оскати без ништа, па не само тај дан, него вазда, кад је ишла на пазар. Већ ја очекуј да ће донети с пазара, што ће бити од користи за циједу кућу, а она напротив, оно што увати тога дана, то све метни на себе, т. ј. купи некад корет, некад јакету, докле ми ископа кућу.

Кад је пошљем да чува говеда, она за њих не обрће, него нешто ради Бог сами зна што, и говеда долазе у вече без ње.

У овоме његову причању неко одведе бабу на страну, а ђед скочи и виче: камо ми жена? Потрчи преко куће и ухвати бабу ће се прича са једнијем момчетом и доведе их пред кметом и рече: господине, овако ти скидам капу (скине је) распушти ме са овом женом, е тако ми Бога и ове моје дјеце нећу више с њом изјести ђавољи залагај, и ако ме ви нећете распуштити, ја ћу узети половину од дјеце и по куће, па нека ме давија пред свакијем судом.

Кмет призове неколицину, да му помогну при пресуди и најпослије даду овакву пресуду: ђедо, тако ти Бог помога' пођи ти са овом добром твојом женом дома, па живите као и ваши стари и слажите се као пчеле и трутови.

— Нећу, па да ће те ме пресећи — рече ђед.

— Оћеш, ђедо, па ако се види, да ова твоја жена просипље кућу, онда ћемо ве распуштити, а ево ви Рапо Илин, који ће гледати, је ли ти напад од ове жене. Рапо поведе ђеда и бабу, који и даље остану исто онакви, какви су и приђе били.

Ч а л а г е.

Одабере се десет до петнајест момака и подијеле се на пола и сваки одреди себи друга, са којиме ће играти ову игру. Кад се подијеле, онда метну шорак, које ће друштво узјахати, па које друштво добије, оно и узјаше. Један се пар одреди, који ће говорити ријечи, које се говоре при овој игри. Прије него се почне игра, одреди се свакоме прсту од руке име, а та су имена ова: палац — ач; кажи пут — копље; средњи — буљукач; до малога — кач; мали — бутореса; ач, кач, буљукач и бутореса — штица.

Онај што је одређен да отпочне игру говори: чала — чала, чалаге, играмо се алаге, ач, кач, буљукач, штица, копље, бутореса, и говори: који сам прст пружио? Онај погађе и ако не погоди и даље га држи на своја леђа, а ако погоди, онда се промијене и тако цијело друштво.

З а љ у ш т а њ а с к о њ а.

Ову игру играју четворица и то овако: двојица се опру на руке и на ноге и саставе главе, а они други двојица припну се на њих, један на једнога, а други на другог и на њихова леђа прекрсту ноге.

Кад су се спремили, метну лијеве руке уз десне образе, а десном руком ударају један другог по руци, која је уз десни образ и све тако љушти један другог по реду, док неки падне.

Пошто ови двојица падну, онда се промијене и врше исто прво по неколико пута.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

CRNE GORE ĐURĐE

НАРОДНЕ ПРИЧИЦЕ

Приближежи Филип М, Пејовић,
ученик Бог.-Уч. Школе.

Цар и његов побратим.

Кажу, било је то у старо доба, кад је неки цар тебдил (бива у лик каквог проста човјека) се учинио и пошао по својој царевини, да прегледа свој народ. Шетајући тако, намјера га нанесе близу једне планине, ће га и ноћ затече. По његовој срећи, спази једну колибицу и к њој се упути. Ту нађе једног старца, па, пошто га ови лијепо дочека и угости, цар му се понуди за побратима. Старац пристане, те, пошто се побратиме, старац га упита за име и презиме и мјесто, у којем станује. Цар му не шћедне ништа казати, већ извади мало карте, на којој је било нешто написано, даде старцу, па му затим каже, како га са то мало карте може сасвим лако наћи. Уз то му препоручи, да никако не учини, а да му не дође у госте.

Оде цар, и прође дуго времена, а старац се једва једном накани, да походи побра. Узјаше на нарипа, а у торбије ставио мијех скорупа, с чим ће да дарује нову снаху. Кад приспије у царев град, дадне оно мало карте једном и овај га одма упути у царев двор. Старац је звјерао на све четири стране, чудећи се, како је његов побра богат човјек. Извели га пред цара, те, пошто се изгрле и упитају за здравље, упитаће га цар: „Побратиме! допадају ли ти се моји двори?“

„Валај, побратиме, допадају, само не знам јеси ли их ти, или твој отац градио“.

„Нијесам ни ја, ни мој отац, већ мој ђед“.

„Вјере ми ја се и зачудих! јер, како те виђети, не би те човјек смијо послати ни за козама“.

Цар се сад грохотом насмија; затим се каже своје побратиму; старац се испрва збуни, но, пошто га цар ублажи, утиша се и био је царев гост за дуго вријеме. Отад, кажу, ниједан цар није живио у очину или ђедову кућу, већ је морао, да прави по себе дворе.

Приближио Ђуро Шпадијер.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

К Њ И Ж Е В Н О С Т.

Бисерка, приповијетка из сеоског живота, написао Мих. Сретеновић. Биоград Накнадом Књижарнице Велимира Валожича.

Много их има, који мисле, да је писати приповијетке из сеоског живота веома лака ствар. Њима се чини: доста је само познавати село, бавити се неко вријеме у њему, — прочитати по томе приповијетке Јанка Веселиновића, па одмах сјести за сто и почети приповијетку, па баш, ако хоћете, и врло дугачку. Због тога, у пошљедње вријеме, и имамо тих сеоских прича толико, да су нам више дотужиле, те се ријетко када лаћамо, да их прочитамо од почетка до краја... Ове књиге сметају чак и Јанковим приповијеткама, те се оне не продају и не читају тако много и тако радо као прије... Оне нам дакле свакако више штете, него ли нам могу користити, јер, по нашем мишљењу, оне користе само тиме, што је српска књижевност квантитативно богатија.

У оваке књиге мислимо и „Бисерку“... Ту се прича: како девојка Бисерка воли момка Милу. Но, на њихову несрећу, Бисерку воли и син неког газда Тодера, коме је име Грујица. Он, не желећи да се ствар отеже, лијево је отице одведе своју кући... У кући дабогме није могао да је гледа мирно, него јој прихвати у руку и метне пет ни шест, него докопа нож, па му га забодје у груди, а по том побјеже кући... Разумије се, да га није убила на мртво, јер би, у томе случају, писац морао да друкчије доврши причу, — него он овако лијепо оздрави, па се чак и помири са Бисерком и она се у да за — Мила.

Ето то је сретеновић развео на 39 страница, — а без икакве невоље. Изгледа нам, да он нарочито хоће, да му прича испадне дужа, па нам због тога често пута прича нешто, што би се, без икакве штете по причу, могло изоставити; а поред тога натрпао је ту толико сувишних, често и врло досадних дијалога, да човјек чисто нема стрпљена, да их свијех дословце прочита.

Причање Сретеновићево иначе доста је лако, али — што је најгоре, оно нас у свему потсјећа на причање Веселиновића. Шта више, кад на књизи не би било имена Сретеновићева, ми би се заклели, да је то која од слабијих Јанкових прича. Ништа ново није нам умио Сретеновић да изнесе, те да би га ма и малко могли распознати од његова учитеља.

Да ове ријечи потврдимо, ево износимо неколико редака из те приче:

— О Бисерка!

— Ој Миле!

— Је л' да ме ти волиш?

— Хој, Миле, зар још питаш?

— Па ја 'нако, знаш, питам.

Некако, да ми је све'днако, да ми ти говориш: Волим те, Миле, волим те, Миле... Јес' анђела ми!

Ко би још рекао, да ово није Јанково?

Но и ако нас ова прича ни у колико задовољила није, ми ипак не поричемо да писац има дара. Он га има! То смо признали читајући његову „Радетића Мару,“ којој је барем тема и боља и занимљивија, а признали смо и читајући „Девојачки гроб“. Па баш за то, што он има дара, штета је да га трза у овим стварима, које му убијају реноме, — док би на другим, можда, имао већег успјеха.

Е, па видићемо и то.

Руск.

Књижевни оглас. — Сад је изашла из штампе „Општа Педагогика“ од дра Војислава Бакића, професора Велике Школе у Биограду. Књига има 32 табака. Цијена јој је 2 фор. 50 новч. (5 круна). Књига се ова за Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину и Црну Гору може добити у књижарници Мил. Каракашевића у Сомбору (Zombor Bácska). — Ко за ову књигу напред пошаље новац упутницом, добиће је с плаћеном поштарином.

Позив на претплату! Кроз који дан изаћи ће из штампе ново дјело под насловом: **Марко Цар**, моје симпатије. Књижевне слике и студије. Коло II. Војислав Илић, Змај Јован Јовановић, Симо Матавуља, Л. К. Лазаревић, Емилио Кастелар, Александар Дима млађи, Е. Мелхиор де Вогије.

Дјело ће износити до 15 штампаних табака енглеског формата *Demu*; хартија ће бити јако дебела и сатицирана, а штампа дивотна. Корице ће бити у јаком картону са више боја и с укуеном израдом, а цијена ће бити само: 2 круне или два динара. Мостар, издање и штампа књижарнице Пахер и Кисића.

CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ПОЗОРИШНО ДРУШТВО НА ЦЕТИЊУ.

Ревносни ширилац српске свијести, путник — трудбеник г. Ђ. Протић са својим одабраним, интелигентним друштвом ево нас и по четврти пут походи под Ловћеном са својом честитом Госпођом. Три пута је по жељи срца свог, сопственој побуди, долазио и задовољавао нас одабраним комадима српских и страних књижевника. Ово и јесте јасан знак његове ватрене оданости према српској Шпарти, коју он, без сумње, као добар Србин, искрено љуби и жели сваку срећу и напредак. Његово кратко борављење међу нама пружио нам је прилику увјерити се, да је добар Србин, пријатан искрен друг и до крајности поштен, те га је омладина задржала у најљепшој успомени. Као човјек, руковођен жељом за напредак, сваком приликом је бесплатно дозвољавао одабранијим ученицима Гимназије и свима Богословско-Учитељске Школе, походити zgodне, корисне за њих комаде. Сретан му пут и добар повратак, Боже дај, опет међу нама!

ЧИТУЉА

NACIONALNA
† Паја Јовановић.
BIBLIOTEKA

Зар је тако суђено, да нас у највећем жеку својег рада за српску ствар остављају бриједни радници на књижевном и политичком пољу! — Тек што бијасмо оплакали заслужног Србина Вуелановића, ево нас опет с уздасима за ваљаним уредником омиљеног „Србобрана“ — Павлом Јовановићем. Покојник је достојанствено, јуначки вршио своју политичку улогу, бранећи свуда српске интересе, те тим је заслужио посмртну славу и спомен. Мир пепелу његову и лака му српска земља, коју је жарко љубио!...

† Ђуро Радичевић.

Бриједног и свему нашем народу на овај крај омиљеног протођакона и секретара Митсополије, Филипа Радичевића, изненада је постигла неизлечима жалост, самоубијством његовог јединца сина Ђура, студента московског медицинског факултета. Црни глас покосио је родитељско срце телеграфским путем из Москве, куда је одма тужни отац похитао, да то своје пошљедње радовање својим рукама сахрани; јер, како при поласку говораше „то је једини лијек мојем ојађелом срцу, које би иначе препукло“. Добром оцу протођакону желимо хришћанску трпељивост! Нека му боле ублаже искрена народна саучешћа; а његовом покојном сину нека је лака словенска земља матушке Москве, куда га је судбина понијела!